

Demokratibevægelser

1978-1979

Deng opfordrede i 1978 kunstnere og intellektuelle til at komme med kritik, og den blev især fremført på den såkaldte "Demokratimur", en vægavis, hvor aviser og plakater blev klæbet op med hyldest af Zhou Enlai og kritik af Mao og Kulturrevolutionen. Studerende og intellektuelle udgav tidsskrifter med samfundskritik, og der blev holdt store debatmøder på universiteterne og i parkerne. I slutningen af 1978 begyndte kritik af Dongs reformprogram at dukke op, fx krævede den unge elektriker Wei Jingsheng (Wèi Jīngshēng, 魏京生; 1950-) et tillæg til "de fire moderniseringer", nemlig demokrati. I marts 1979 bredte kritikken sig til hele landet, og Wei Jingsheng gik et skridt videre og kaldte Deng "en diktator i svøb". Det blev enden på demokratibevægelsen. Der blev udsendt forbud mod aviser og plakater på Demokratimuren, og Wei Jingsheng blev idømt 15 års fængsel for "kontrarevolutionære aktiviteter".

Demokratimuren i Beijing, 1979. Vægaviser var udbredt i Kina i årene 1949-1980, hvor de ofte fungerede som formidlere af regeringens politik. Demokratimuren i Kina 1978-1979 var imidlertid et oprør mod regeringens politik og indeholdt kritik og krav om politiske reformer.

1986-1987

I 1983-1984 kørte den kinesiske regering en kampagne mod "åndelig forurening", hvor intellektuelle og alle andre, der trodsede systemet, risikerede fængsel. Kampagnen havde ikke den ønskede effekt, for i 1986 krævede flere akademikere og studerende større akademisk frihed og ret til at kritisere styret og samfundet. Det udviklede sig til, at tusindvis af studerende begyndte at demonstrere for demokrati.

I spidsen for bevægelsen stod Fang Lizhi (Fāng Lìzhī, 方励之; 1936-2012), astrofysiker på et universitet i Hefei-provinsen. Hans liberale ideer og krav om politiske reformer, frihed, demokrati og respekt for menneskerettighederne var inspirationen bag denne og den næste demokratibevægelse. Fang Lizhi troede på en fredelig dialog med myndighederne, men den 4. juni 1986 blev demonstrationerne slået ned af soldater fra Folkets Befrielseshær. Fang Lizhi blev beskyldt for at have opildnet de studerende, og han og flere andre akademikere blev ekskluderet af partiet og mistede deres job. Partiformand Hu Yaobang havde nægtet at smide Fang Lizhi ud af partiet, og det kom til at koste ham formandsposten for partiet. Den reformvenlige Zhao Ziyang blev ny generalsekretær, og ny premierminister blev den mere konservative Li Peng (Lǐ Péng, 李鹏; 1928-2019).

Den Himmelske Freds Plads 1989

At Deng Xiaoping kun ønskede økonomisk liberalisering, ikke politisk frihed, blev udstillet i foråret 1989, hvor studerende udfordrede Kommunistpartiet i en grad, som ikke var set tidligere i Folkerepublikkens historie. Det begyndte med krav blandt studerende på Peking Universitet om bedre undervisning og lov til at organisere studenterråd og udgive tidsskrifter. Det udviklede sig til en kritik af, at Deng Xiaopings reformer ikke var vidtrækkende nok, og der kom protester mod korruption og krav om demokrati og fri presse.

Den 15. april døde den tidligere partiformand Hu Yaobang. De studerende hyldede ham for at være liberal og forkæmper for demokrati, og 500 studerende holdt mindehøjtidelighed for ham på Den Himmelske Freds Plads.. Da han blev bisat ugen efter, havde mere end 100.000 forsamlet sig på pladsen og indledt den største politiske demonstration i Folkerepublikkens historie. Studenterne opsatte telte og insisterede på at blive på pladsen, til de blev hørt.

Den 26. april havde Folkets Dagblad, talerør for Kommunistpartiet, en ledende artikel om demonstrationen. Artiklen fordømte i skarpe vendinger de studerende, og det skabte voldsom vrede blandt demonstranterne, der forlangte den trukket tilbage. De blev endnu mere opsatte på at fortsætte kampen for demokratiske rettigheder, og krævede dialog med myndighederne. Den 29. april mødtes studenterlederne med repræsentanter fra regeringen, men der kom intet ud af forhandlingerne. Studenterlederne svarede igen med at gå i sultestrejke, og Beijings borgere gik på gaden for at støtte dem.

Med Dengs reformer var "jernrisskålen" smadret. Kineserne var ikke længere socialt sikret fra vugge til grav, men skulle selv skaffe arbejde, bolig, pension mv. I 1980 blev arbejdernes livslange kontrakter ophævet, og fra 1984 fik virksomhedsledere tilladelse til at afskedige medarbejdere. Blandt arbejderne var der stor utilfredshed med den stigende inflation og de nye ansættelsesvilkår. De oplevede ikke at Kommunistpartiet gjorde noget ved problemerne, og især de studerendes protester mod korruption og magtmisbrug – og krav om frie fagforeninger – fik arbejdere til i stort tal at slutte sig til

demonstrationerne i mange af Kinas storbyer. Også journalister, politifolk og soldater begyndte at støtte op om de studerende. Alene i Beijing nåede demonstrationerne op på mere end en million mennesker.

Da Sovjetunionens præsident Mikhail Gorbatsjov ankom til Kina 15. maj, var det store opbud af udenlandske medier mere optaget af at sende nyheder om demonstrationen, end at fortælle om statsbesøget, der skulle skabe forsoning mellem de to lande. Det var et kæmpe prestigetab for de kinesiske myndigheder. Den 20. maj erklærede de militær undtagelsestilstand, Den Himmelske Freds Plads blev omringet af militære køretøjer og de studerende fik besked på at forlade pladsen. De indstillede deres sultestrejke, størstedelen af de studerende forlod pladsen, men nogle få tusinde holdt stand, heriblandt studenterlederen Chai Ling (Chái Líng, 柴玲; 1966-), som udtalte til de udenlandske medier:

De studerende bliver ved med at spørge: "Hvad skal vi nu gøre?", "Hvad kan vi opnå?" Jeg har det så dårligt, for jeg kan kun fortælle dem, at det vi håber på, er blodsudgydelse. Vi venter på det øjeblik, hvor regeringen ikke har andet valg end skamløst at slagte os. Når pladsen flyder i blod, vil det kinesiske folk få øjnene op og først da vil det blive forenet.

Chai Ling, 28. maj 1989

Da de studerende opførte en 20 meter høj kopi af Frihedsgudinden og placerede den midt på pladsen, blev det for meget for regeringen. På et møde den 2. juni sagde premierminister Li Peng til Deng og de andre topledere:

Det står nu fuldstændig klart, at oprøret er fremkaldt af en koalition af udenlandske og kinesiske reaktionære kræfter og at deres mål er at omstyrte Kommunistpartiet og det socialistiske system.

Li Peng, 2. juni 1989

Studererdemonstrationen på Den Himmelske Freds Plads i 1989 med Demokratiets Gudinde foran indgangen til Den Forbudte By.

Natten til den 4. juni brød militærets kampvogne og op mod 200.000 soldater med skarpladte våben gennem de ubevæbnede demonstranternes barrikader og ryddede Den Himmelske Freds Plads. De tilbageværende demonstranter flygtede ud i de omkringliggende gader, hvor det kom til voldsomme sammenstød med militæret, der skød, påkørte og arresterede dem. I vestlige medier blev begivenheden kendt som "Massakren på Den Himmelske Freds Plads", men reelt blev ingen demonstranter dræbt på selve pladsen. Antallet af døde er ukendt. I 1989 hævdede Kinas regering, at 200 civile var døde, mens Røde Kors anslog, at omkring 2.500 blev dræbt, heriblandt flere soldater, der blev lynchet af befolkningen. I 2017 anslog nyhedsportalen HK01 fra Hong Kong, at mindst 10.000 blev dræbt. Mange af studenterlederne nåede at slippe væk og flygtede i eksil til udlandet. Andre blev idømt langvarige fængselsstraffe.

"Tank-manden". En ukendt civil mand blokerer en række kampvogne efter militæret havde ryddet Den Himmelske Freds Plads, 4. juni 1989.

Demonstrationerne afslørede dyb splittelse i Kommunistpartiets ledelse om, hvordan man skulle håndtere de studerende og deres krav. Nogle gik ind for at efterleve studenternes krav, mens andre ville slå hårdt ned på dem. Premierminister Li Peng, som de studerende kaldte "Slagteren fra Beijing", havde sammen med Deng stået for den uforsonlige og hårde linje. De to var ansvarlige for undtagelsestilstanden og indsættelsen af militæret. Den reformvenlige generalsekretær Zhao Ziyang havde været mere forsonlig og ønsket dialog med studenterne. Det var hans fortjeneste, at demonstrationerne fik lov at vare flere måneder.

Efter massakren blev han fjernet fra sin post og sat i husarrest, og hans ligesindede blev udrenset. Li Peng var formentlig Kinas mest upopulære person, så ny generalsekretær blev i stedet Jiang Zemin (Jiāng Zémín, 江泽民; 1926-), der som borgmester i Shanghai havde afviklet demonstrationerne dér

med fredelige midler. En uge efter massakren omtalte Deng demonstrationen som et "kontrarevolutionært oprør" og kaldte de studerende for "samfundets afskum". Siden da har demonstrationerne i 1989 været totalt tabu i Kina. Enhver omtale af hvad der skete, er strengt forbudt, og mørklægningen har været så effektiv, at kun få unge kinesere i dag ved, hvad der skete.

Den kompromissøgende generalsekretær Zhao Ziyang taler med de studerende på Den Himmelske Freds Plads. Til højre for Zhao Ziyang ses den senere premierminister Wen Jiabao.

Den militære nedkæmpelse af demonstrationen udløste international kritik, og førte til økonomiske, militære og kulturelle sanktioner mod Kina. Blandt andet indførte USA og EU en våbenembargo mod Kina. Sanktionerne førte til tilbageslag for de økonomiske reformer, men i 1990-1991 blev forholdet til Vesten normaliseret.

Dengs magt var blevet væsentligt reduceret. Studenterdemonstrationerne havde været en ydmygelse for ham og de reformvenlige kræfter i partiet. Han havde trukket sig fra sin sidste officielle post som formand for Den Centrale Militærkomité i 1989, og de to personer, han havde indsat som formand for partiet, Hu Yaobang og Zhao Ziyang, var begge fjernet fra partiets ledelse på grund af deres roller i demonstrationerne i 1987 og 1989. De konservative og reformkritiske kræfter i Kommunistpartiets ledelse beskyldte Dengs reformer for at være årsag til demonstrationerne og krævede, at de blev stoppet. Kina skulle vende tilbage til planøkonomisk styring. De kommunistiske regimers fald i Østeuropa i 1989 og Sovjetunionens sammenbrud i 1991 blev af denne fløj i partiet set som en alvorlig advarsel om, hvor galt det kunne gå, hvis reformpolitikken blev videreført. Deng Xiaoping var i alvorlige problemer.

<https://kinatemaerimodernekinesiskhistorie.systeme.dk/?id=184#c611>